

Vznik a zánik přádelnické školy ve Strážném

Když se na sklonku první poloviny minulého století začalo na Šumavě propagovat pěstování lnu ve větší míře než dosud, zjišťovali odborně vzdělaní úředníci na velkostatkách, že k tomuto podnikání, má-li být úspěšné, nepostačí dobrá vůle zemědělců, avšak že vyžaduje i jejich patřičné znalosti. Bylo zcela přirozené, že těchto znalostí mezi prostým lidem tehdy nebylo, a proto se majitel velkostatku Vimperka a jeho úředníci rozhodli přispět k rozšíření vědomostí o pěstování, přípravě a zpracování lnu vysláním jednoho poddaného do přádelnické školy v Adršpachu u Náchoda. Ten pak měl po návratu ze školy předávat své vědomosti dále. Kníže Schwarzenberg, jemuž vimperské panství náleželo, vybral na radu svých úředníků za účastníka školy Vojtěcha Švece, třicetiletého domkáře české národnosti ze Lštění. Na cestu byl Švec vybaven cestovním pasem a doporučujícím psaním, z panské pokladny mu byly poskytnuty přiměřené finanční prostředky a povoz jej dopravil do Adršpachu. Švec byl označován za zručného a pilného tkalce, uměl mluvit a psát česky i německy a těšil se dobré pověsti v obci. Jako náhrada mu byl po dobu pobytu ve škole vyplácen jeden zlatý denně.

Školní běh trval v Adršpachu od 3. října 1846 do 2. ledna 1847. Po absolvování školy dostal Švec vysvědčení, že se zúčastnil vyučování o pěstování a všestranné přípravě lnu a že tím nabyl příslušné teoretické i praktické vědomosti, z nichž byl podle předpisů vyzkoušen.

Po absolvování školy se Švec vrátil 8. ledna 1847 domů. Z nabytých vědomostí si jej ještě vyzkoušel vimperský ředitel velkostatku a přikázal mu, aby se postaral o pořízení potřebných nástrojů a náčiní pro několikačlennou pracovní skupinu, protože mezitím došlo k rozhodnutí zřídit vlastní samostatnou přádelnickou školu na velkostatku. Ve Vimperku se však nenalezl žádný objekt, který by se dal pro školské účely upravit, rovněž jinde na velkostatku nebylo nic k dispozici, až nakonec přišel kdosi s návrhem, aby se pro školu upravit někdejší mýtní domek poblíž Strážného. Domek jako budoucí škola měl tu výhodu, že stál přibližně ve středu oblasti, kde se len pěstoval a kromě toho v nedalekém Strážném byl dostatek příležitostí k ubytování žáků z okolních míst. Kníže s tímto návrhem souhlasil a rovněž mu přišla vhod možnost praktického uplatnění Švecových čerstvě nabytých vědomostí pro blaho poddaných.

Předurčeným správcem školy a učitelem se tedy stal uvedený Švec. Jako plat dostával denně jeden zlatý vídeňské měny, deset sáhů dřeva a k tomu měl zdarma přiměřený byt.

Ředitel velkostatku sestavil pro školu stanovy, kde v úvodu znovu zdůraznil snahu knížete a jeho úředníků o zlepšení praktických vědomostí šumavského lidu. Škola byla určena pro omezený počet žákyň, vyučování bylo bezplatné a učitel byl finančně zajištěn na knížecí útraty. Měl za povinnost naučit svěřené žákyně upravovat a příst len a zvláště se zdůrazňovalo, aby dozíral na jejich mravné chování a netrpěl u nich nenáležité řeči. Na pomoc měli učitelé v těchto záležitostech přispět místní duchovní a rychtář.

Vyučování bylo rozpočteno na tři až čtyři měsíce, avšak vyučovací doba trvala celý rok, i když byla omezena na podzimní, zimní a jarní měsíce. Žákyně musely mít vlastní nářadí a náčiní a pouze chudé děti dostaly tyto věci od správy velkostatku zapůjčeny zdarma. Každá žákyně předla v rámci vyučování na svůj účet, to je vlastní, z domova přinesený len. Pro žákyně ze vzdálených míst měl být k dispozici len koupený správou velkostatku.

Školní stanovy předpisovaly, že se žákyně po rozednění sejdou ve škole a začnou se učit a pracovat. Doba od 11 do 12 hodin byla vyhrazena obědu a po něm se vyučovalo či pracovalo až do setmění. Po skončení učební doby se žákyně měly podrobit praktické zkoušce před komisí a nejlepší z nich měly být odměněny kolovratem nebo dalším potřebným náčiním.

Švec opatřil pro budoucí školu podle příkazu toto náčiní: jeden kolovrat, 6 klepáčů, 12 motovidel, 2 přadena, 8 škrabadel, 4 hladičky a 4 hladicí nože. Když se po zahájení vyučování ukázalo, že je náčiní málo a chudých žákyně hodně, musel dát Švec přidělat několik dalších kolovratů.

Jakmile bylo zřejmé, že se s vyučováním bude moci v dohledné době začít, rozeslalo ředitelství velkostatku po rychtářích oběžník, v němž se poddaní vyzývali, aby přihlašovali své děti do školy. Protože nebylo o škole mezi lidmi ještě nic bližšího známo a kromě toho se tehdy význam vzdělání u prostého lidu velmi podceňoval, byl zájem o školu malý. Prvních devět žákyně prvního ročníku školy pocházelo vesměs ze Strážného.

Školní rok byl zahájen 21. října 1847. Během krátkého času se škola zaběhla a vyučování dobře pokračovalo. Absolventky se v únoru a v květnu 1848 podrobily dvěma zkouškám, ve kterých se všechny dobře osvědčily. Vyučování skončilo v posledním týdnu měsíce května z toho důvodu, že dětí bylo třeba v jejich rodinách při letních pracích a kromě toho se tím mohl učitel uvolnit k pořádání besed, nanichž poddané poučoval o pěstování lnu.

Během tří školních běhů absolvovalo školu 36 žákyně. Nebyl to pochopitelně velký počet, avšak uvážíme-li tehdejší možnosti i snahu poddaných získat nové vědomosti, byl to rozhodně úspěch, třebaže neměl dlouhé trvání.

Konec školy nastal zcela neočekávaně. Když měl být na podzim roku 1850 zahájen další běh školy, zjistilo se, že se do něho nepřihlásily vůbec žádné žákyně. Ředitel velkostatku pátral po příčinách, proč k této situaci došlo a dostalo se mu od poddaných informace, že absolventky školy nemohou své nabyté znalosti prakticky použít, neboť se tam naučily dělat jemné předivo, jež se pro potřeby obyvatelstva nehodí a na trhu nemá vůbec žádný odbyt. Návštěva školy se z těchto důvodů tedy obecně pokládá za zbytečnou. Zprávu o tom vzal kníže Schwarzenberg s politováním na vědomí a přikázal, aby byla škola zrušena. Zařízení školy bylo rozprodáno a existence školy upadla zakrátko v úplné zapomnění.

Jaká to mohla být trvalá pomoc celému kraji a pokroku v zemědělském podnikání, lze docenit vlastně až dnes. Obec Strážný (Kunžvart) měla tehdy 626, dnes má 137 obyvatel.

Prameny: Státní archiv, pobočka v Č. Krumlově, fond velkostatek Vimperk, sign. IVA Kb 2b.

JSH roč. XXXVIII. (1969) č. 3